

AFYONKARAHİSAR İLİNDE ZORUNLU İKAMET EDEN SIĞINMACI KADINLARIN SOSYAL DESTEK ALGILARININ İNCELENMESİ*

Doç. Dr. Münevver CAN YAŞAR¹ - Yrd. Doç. Dr. Gözde İNAL KIZILTEPE² -
Dr. Özgün UYANIK³ - Öğr.Grv. Suphi ÖZSÜER⁴ - Prof. Dr. Adalet KANDIR⁵ - Vural ASLAN⁶

Öz

Araştırma, Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden sığınmacı kadınların sosyal destek algılarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilen, Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden 87 sığınmacı kadın oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak sığınmacı kadınların demografik özelliklerinin yer aldığı Genel Bilgi Formu ve Kaner (2010) tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenilirliği yapılan “Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden sığınmacı kadınların Türkiye’de bulunma süresine, çocuk sayısına, yaşlarına ve öğrenim durumlarına göre; sosyal destek varlığı ve sosyal destekten memnuniyet puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: sığınmacılar, sığınmacıların yaşadıkları sorunlar, sosyal destek algısı, sosyal destek memnuniyeti, Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği.

¹Bu araştırma, 15-16 Mayıs 2012 tarihinde İstanbul’da “Türkiye’nin Kent Mültecileriyle İlgili Tecrübeleri: İzlenen Yaklaşımlar ve Geleceğe Bakış BMMYK Türkiye Üçüncü Akademik Ağ Semineri’nde” sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

²Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitimi Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği ABD. Afyonkarahisar, munever2002@gmail.com.

³Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD. Aydın, ggozdeinal@gmail.com.

⁴Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği ABD. Afyonkarahisar, ozgunuyanik@hotmail.com.

⁵Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD. Afyonkarahisar, suphio@hotmail.com.

⁶Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD. Ankara, akandir@gmail.com.

⁷Afyonkarahisar İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürü, Afyonkarahisar.

Investigation of Social Support Perception of Female Refugees Residing Compulsorily in Afyonkarahisar

Abstract

This study aims to investigate the social support perception of female refugees residing compulsorily in Afyonkarahisar. The population of the study consists of 87 female refugees residing compulsorily in Afyonkarahisar selected on the basis of criterion sampling which is one of the purposive sampling methods. As a means of data collection, General Information Form which includes the demographic characteristics of women who seek asylum and “Revised Parental Social Support Scale”, proven to be valid and reliable, which was developed by Kaner (2010) were used. In conclusion, no statistical difference was found between existence of social support and satisfaction by the social support scores according to the women’s period of residence, number of children, age and level of education.

Keywords: refugees, problems faced by refugees, social support perception, social support satisfaction, Revised Parental Social Support Scale.

Giriş

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde mülteci, “ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi”dir (Doğan, 2011, s.1; İltica ve Göç Mevzuatı, 2005).

Türkiye 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nde geçen mülteci tanımını coğrafi kısıtlama ile imzalamış ve kendi göç ve iltica düzenlemelerini 1994 tarihli İltica Yönetmeliği’ne göre yürütmeyi seçmiştir. Buna göre, Türkiye’ye Avrupa ülkelerinden gelen kişiler “mülteci” olarak tanınırken ve üçüncü bir ülkeye gitme işlemleri yürütülürken Avrupa dışı ülkelere (Ortadoğu, Afrika) gelenler “sığınmacı” olarak kabul görmekte ve Türkiye’de geçici ikamet edebilmektedir (Buz, 2008; Urk, 2010).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 10. maddesine göre, yabancılar da dâhil herkes dil, din, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç ve benzeri nedenlerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Türk mevzuatı mültecileri/sığınmacıları yabancı kategorisi içinde değerlendirmektedir. Bu anlamda mülteciler/sığınmacılar, temel hak ve özgürlükler açısından vatandaşlarla eşit olup bazı siyasal, sosyal ve ekonomik haklara sahip değildirler ya da sınırlı bir şekilde sahiptirler (www.unhcr.org.tr).

Türkiye'ye çoğunlukla İran ve Irak'tan bireysel gelişler olmakta iken son birkaç yıldır Suriye'deki iç savaş nedeniyle Suriye'den bireysel ve toplu gelişler artmış bulunmaktadır. Araştırmaya konu edilen İran ve Irak kökenli mülteciler/sığınmacılar Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen yaklaşık 30 ilde ikamet etmekte ve iltica talebi uygun bulunanlar Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeyi beklemektedir. Sığınmacıların Türkiye'ye geliş nedenleri incelendiğinde kendi ülkelerinde ırkı, dini, milliyeti, sosyal bir gruba üyeliği ve politik düşünceleri nedeniyle baskı görmekten korktuğu için başka bir ülkeden sığınma isteğinde buldukları görülmektedir. Sığınma sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadın ve erkeklerin nedenleri arasında farklılıklar olduğu dikkati çekmektedir. Buz (2006) tarafından yapılan araştırmada kadın sığınmacıların Türkiye'ye geliş nedenlerinin başında; eşle anlaşamama ve boşanma, aile içi şiddet, evlilik dışı hamile kalma, kocası ölünce kocasının kardeşiyle evlendirilmek istenme, kadın olarak ülkesinde yaşayamaz hâle gelme gibi toplumsal cinsiyetle ilişkili sosyal nedenlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Savaş ve politik mücadeleler de sığınmacı kadınların diğer geliş nedenleri arasında yer almaktadır. Ülkelerinde yaşadıkları bu sorunlarla birlikte sığınmacılar Türkiye'de de günlük yaşamın getirdiği gereksinim ve sorunları çözmeye çalışmaktadırlar. Kendi başarılarına günlük yaşamlarını devam ettirmekte zorlanan sığınmacılar özellikle eğitim sorunları, psikososyal sorunlar, dil konusundaki güçlükler, sağlık sorunları, uyum sorunları, sosyal ilişki kurma sorunları ve ekonomik sorunlar gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır (Buz, 2002; Buz, 2008).

Sığınmacıların zorunlu ikamet ettikleri ülkelerde yaşadıkları en önemli sorunlardan biri de aile, akraba, komşu, arkadaş gibi sosyal destek sistemlerini oluşturan ilişki ağlarının yokluğudur (Buz, 2002). Sosyal destek, bağlı olunan sosyal ilişkiler yoluyla bireyin çevresinden elde ettiği fiziksel, sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir (Şahin ve Altınel, 2010; Yıldırım, 1997). Sarason (1982) tarafından sosyal destek, zor bir durum ya da stres altında bulunan bireye; eş, aile ve arkadaş gibi yakın insanlar tarafından sağlanan manevi yardım olarak tanımlanmaktadır (Aktaran Baltacı ve Hamarta, 2013, s. 229). Sosyal destek, bireyin gereksinim duyduğu anda yardım alabileceği kişilerin varlığı olarak da ele alınabilir (Gölmüş Erhan, 2005). Sosyal destek iki önemli öğeden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, birey stres altındayken yardım isteyeceği başka insanların nesnel olarak varlığı, ikincisi ise sosyal destek algısıdır. Destek algısı büyük ölçüde bağımsızdır ve bazı insanların sosyal çevrelerinden alabileceklerinin neden

farında olmadıklarını açıklamaktadır (Perrine, 1995). Barrera ve Garrison-Jones (1992); Lee, Koeske ve Sales (2004); Zhang ve Goodson (2011) tarafından yapılan araştırmalarda, bireylerin algıladıkları sosyal destek arttıkça kaygı, depresyon ve uyum gibi psikolojik problemlerinin azaldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Wallace, Bisconti ve Bergeman (2001) tarafından yapılan araştırmada da bireylerin algıladıkları sosyal destek arttıkça depresyonun azaldığı; yaşam doyumu, sağlık düzeyi ve psikolojik dayanıklılıklarının arttığı tespit edilmiştir. Sosyal destek ile ilgili son yıllarda yapılan araştırmaların, sosyal destek konusunda kişinin kendi izlenimlerine bir başka deyişle algılanan desteğe odaklandığı görülmektedir (Eker, Arkar ve Yıldız, 2001; Şahin ve Altınel, 2010). Algılanan sosyal desteğin belirleyici bazı özellikleri vardır. Birinci belirleyicisi, kişinin kendi özellikleridir. Aile içerisinde bir üye, diğer tüm üyeleri destekleyen ya da desteklemeyen kişiler olarak algılayabilir. Algılanan desteğin ikinci belirleyicisi, desteğin algılandığı kişidir. Alanyazında sosyal desteği sağlayan kişi, algılayan kişi kadar dikkat çekmemiştir. Bununla birlikte destek algıları, desteğin algılandığı kişinin özelliklerini yansıtabilir. Algılanan desteğin üçüncü belirleyicisi ise desteği algılayan ve desteğin algılandığı kişi arasındaki etkileşimdir. Bu özel iletişim iki kişi arasındaki özel havayı yansıtmaktadır (Kaner, 2010; Yalçın, 2004). Algılanan desteğin dördüncü belirleyicisi ise ailenin özelliğidir. Bir aile içerisinde bütün aile üyeleri birbirlerinden destek algılayabilirken başka bir ailede destek daha az algılanabilir ya da hiç algılanmayabilir (Branje, Van Aken ve Van Lieshout, 2002).

Göçmen annelerle ilgili yapılan çalışmalarda annelerin yeni buldukları ülkede, kendilerini sosyal açıdan izole ve ezilmiş hissettiklerini vurguladıkları belirlenmiştir (Katz ve Gagnon, 2002; Robertson, Grace, Wallington ve Steward, 2004). Mülteci ve göçmen ailelerin sosyal destek ve algıları ile ilgili yapılan araştırmalarda, Warner (2007) Meksika'nın güneyinde yer alan Q'eqchi' adı verilen mülteci kadınların; Lin ve Hung (2007) Vietnamlı göçmen kadınların; Chien, Tai ve Yeh (2012) Tayvan'da bulunan göçmen ve yerli yeni doğum yapmış annelerin sosyal destek ağlarının ve algılarının düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Türkiye'deki mültecilere/sığınmacılara yönelik yasal çerçeveye uygun olarak Afyonkarahisar il merkezinde sığınmacı olarak kabul edilen ebeveyn ve çocukların yaşadıkları sorunların incelenerek sosyal gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu yönde sosyal destek programlarının hazırlanması ve uygulanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle araştırma, Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden sığınmacı kadınların sosyal destek algılarının incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Bu araştırma; Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden sığınmacı kadınların sosyal destek algılarının Türkiye’de bulunma süresi, çocuk sayısı, yaş ve öğrenim durumu değişkenlerine göre, farklılık gösterip göstermediğini ortaya koyduğundan betimsel nitelikte olup tarama modeli tipindedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009).

Evren ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden sığınmacı statüsünde bulunan kadınlar oluşturmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların güvenlik sorunları ve haklarının korunması ile ilgili gizlilik ilkesi uyarınca İl Emniyet Müdürlüğü ile protokol imzalanmıştır. Protokol gereğince çalışma evreni ile ilgili bilgi paylaşımı gerçekleşmemiştir. Bu nedenle araştırmanın amacı doğrultusunda gönüllülük esasına dayanan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak çalışma grubu oluşturulmuştur. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Araştırmacı seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum olaylarını ya da olgularını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfedip açıklamaya çalışır. Ölçüt örnekleme kullanılan araştırmalarda da gözlem birimleri belirli niteliklere sahip kişiler, olaylar ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü (temel nitelikleri) karşılayan birimler örnekleme alınır (Büyüköztürk vd., 2009; Patton, 2002). Geleneksel düşünceye göre, ailenin mutluluk ve beraberliğini sağlamada, temel sorumluluk ve görevlerin kadına ait olduğu görüşünden hareketle araştırmanın hedef kitlesi olarak ailede kadınlar seçilmiştir. Bu araştırmaya katılacak kadınların 0-18 yaş arasında çocuklarının olması, Türkiye’de tüm aile bireylerinin birlikte (anne, baba ve çocuklar) yaşaması ve en az bir yıldır Türkiye’de ikamet etmesi temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu temel ölçüt uyarınca Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden 87 sığınmacı kadının gönüllülük esasına göre görüşüne başvurulmuştur.

Çalışma grubuna dâhil edilen kadınların demografik özellikleri incelendiğinde %55,3’ünün bir yıl, %14,9’unun iki yıl, %29,8’inin ise üç yıl ve üzeri süredir Türkiye’de buldukları; annelerin %27,6’sının tek çocuğa, %29,9’unun iki çocuğa, %25,3’ünün üç çocuğa, %17,2’sinin dört çocuk ve üzerine sahip olduğu; %21,8’inin 19-24 yaş arasında, %44,8’inin 25-34 yaş arasında, %33,3’ünün 35-44 yaş arasında olduğu; %3,5’inin okumaz-yazmaz, %11,5’inin okuryazar olduğu,

%40,2'sinin ilkokul ve ortaokul, %31'inin lise, %13,8'inin ise üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak sığınmacı kadınların demografik özelliklerinin yer aldığı Genel Bilgi Formu ve araştırma probleminin çözümü için gerekli bilgileri toplamada kullanılmak üzere Kaner (2010) tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenirliği yapılan “Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği” kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen formda; kadınların ve eşlerinin yaşı, öğrenim durumu, mesleği, çocuk sayısı ve Türkiye’de bulunma süresine ilişkin çoktan seçmeli sorular yer almaktadır.

Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ): Kaner (2010) tarafından anne-babaların algıladıkları sosyal desteklerin varlığını ve bu desteklerden hoşnut olma düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 24 maddeden ve duygusal destek, bakım desteği ve bilgi desteği olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği’nde sosyal desteğin hem nicel hem de nitel özellikleri ölçülmektedir. Sosyal desteğin nicel boyutunda anne-babaların çeşitli sosyal desteklere ne derece sahip oldukları, nitel boyutunda ise anne-babaların bu desteklerden ne derece doyum aldıkları değerlendirilmektedir. Ölçeğin her iki boyutundan da yüksek puanlar almak anne-babaların gereksinim duydukları sosyal desteklere sahip olduklarını, sosyal destek ağlarının geniş olduğunu ve aldıkları desteklerden memnun olduklarını ifade etmektedir. Sosyal desteğin nicel boyutuna ilişkin puanlama her zaman var-4, hiç yok-1; sosyal desteğin nitel boyutuna ilişkin puanlama ise çok memnunum-4, hiç memnun değilim-1 şeklindedir (Akt. Bayraklı ve Kaner, 2012, ss. 930-931).

Ölçeğin yapı geçerliği hem açımlayıcı (AFA) hem de doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yoluyla incelenmiştir. DFA sonucunda TBA’nden elde edilen üç faktörlü yapı doğrulanmıştır. DFA’nden elde edilen indeks değerleri nicel boyut için (χ^2/sd)=359.56/186=1.93, RMSEA=0.062, SRMR=0.057, Standardize SRMR=0.053, NNFI=0.98, CFI=0.98, GFI=0.88, AGFI=0.85; nitel boyut için ise (χ^2/sd)=423.05/185=2.29, RMSEA=0.076, SRMR=0.067, Standardize SRMR=0.062, NNFI=0.97, CFI=0.97, GFI=0.85, AGFI=0.81’dir. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği’nin benzer ölçek geçerliği Gözden Geçirilmiş Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile test edilmiş, bilgi desteği alt ölçeği ile aile desteği alt ölçeği

arasındaki korelasyon ($r=-0.18$; $p<0.05$) dışında tüm korelasyonlar pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($r=0.40-0.78$, $p<0.001$). Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hem nicel hem de nitel boyutları için 0.88-0.94 arasındadır. Spearman-Brown iki yarım güvenirlik katsayıları ise nicel boyut için 0.83-0.91, nitel boyut için 0.84-0.90 arasındadır (Akt. Bayraklı ve Kaner, 2012, ss. 930-931).

Orijinal ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmaları Türk örneklem grupları üzerinde yapıldığından, araştırmanın çalışma grubunu ise yabancı uyruklu sığınmacılar oluşturduğundan, araştırmacılar tarafından ölçeğin çalışma grubuna uyarlama çalışmaları yapılmıştır.

Ölçeğin Uyarlanması

Kapsam geçerliliği

Araştırmada kullanılan ve dili Türkçe olan Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği, Arapça ve Farsçaya uyarlanırken ölçeğin orijinaline sadık kalınmıştır. Araştırmada kullanılan Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nin Arapça ve Farsçaya uyarlama çalışmaları şu şekilde gerçekleşmiştir:

Birinci Aşamada: Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nin Arapça ve Farsçaya uyarlanması sürecinde ölçek maddeleri, çeviri - geri çeviri tekniğine dayalı olarak Afyonkarahisar İl Emniyet Müdürlüğü'nde yeminli tercüman olarak çalışan Arapça ve Farsça dil uzmanları tarafından önce Arapça ve Farsçaya çevrilmiş, daha sonra çeviriler birbirinden bağımsız ve diğerlerinden farklı Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde görev yapan bir uzman tarafından geri çeviri tekniği ile tekrar Türkçeye çevrilmiştir. Her iki çeviri Türkçe, Arapça ve Farsçaya aynı derecede hâkim olan Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde görev yapan öğretim üyesi bir uzman tarafından bire bir karşılaştırılmış ve farklılık olmadığı belirlenmiştir. Arapça ve Farsçaya çevrilen ölçek, aynı uzman öğretim üyesi tarafından incelenerek cümle yapısı, ifadeler ve anlaşılabilirlik açısından gerekli değişiklikler yapılmış ve testin Arapça ve Farsça formlarına son şekli verilmiştir.

İkinci aşamada: Testin ölçmeyi amaçladığı içeriğin tanımlanmış evrenini veya belirli alanlarını dengeli olarak temsil etme derecesini, ölçmek istenen davranışı (özelliği) ölçmede nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığını belirlemek (Colton ve Covert, 2007; Neuman, 2007) amacıyla uzman görüşü alınmıştır. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nin *kapsam geçerliliği* ve Arap ve

Fars kültürüne uygunluğu için testin orijinal formu ve Arapça ve Farsçaya çevirisi Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi'nden Türk Dili ve Edebiyatı alanında bir uzmanın görüşüne sunulmuştur. Kapsam geçerliliğinde en az üç dil uzmanı ile çalışılması önerilmesine rağmen bu çalışmada Arapça ve Farsça bilen uzman bulma güçlüğü nedeniyle ölçeğin kapsam geçerliliği bir uzmanla gerçekleştirilebilmiştir.

Araştırmacılar, ölçeğin Türkçe, Arapça ve Farsça kopyalarını ve araştırmacılar tarafından hazırlanan her bir maddenin ayrı ayrı değerlendirileceği uzman görüşü değerlendirme formunu hazırlamıştır. Hazırlanan formlar Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden Türk Dili ve Edebiyatı alanında bir uzmanla bire bir görüşme yapılarak testin kapsam geçerliliği için uzman değerlendirmesi alınmıştır. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nde yer alan maddeleri, araştırmanın amacına uygunluğu, açıklığı ve anlaşılabilirliği açısından eleştirmesi, gerekli gördüğü durumlarda maddelerin değiştirilmesi, düzeltilmesi ve çıkarılması ile ilgili görüşlerini belirtmesi istenmiştir. Ayrıca geçerlik güvenilirlik çalışmasının istenilen düzeyde başarı sağlaması için ölçekte yer alan maddeleri "Uygun", "Uygun Değil", "Değiştirilebilir" şeklinde üçlü Likert tipi değerlendirme ölçütlerine uygun olarak değerlendirmesi istenmiştir. Uzmanın görüşleri ile uygun bulunan maddeler ölçeğin Arapça ve Farsça formuna olduğu gibi alınmıştır.

Üçüncü Aşamada: Ölçeğin ölçülmek istenen davranış bağlamında soyut bir kavramı doğru bir şekilde ölçebilme derecesini belirleyebilmek (Colton ve Covert, 2007; Neuman 2007) amacıyla örneklem grubunda yer alan Afyonkarahisar ilinde ikamet eden Türkçe ve Arapça bilen beş ve Türkçe ve Farsça bilen beş olmak üzere toplam on kadına, uzmanların görüş ve önerileriyle şekillenen Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır. Ölçek, Arapça ve Farsça bilen kadınlara tercümanların da hazır bulunduğu bir ortamda uygulanmıştır. İlk uygulamadan üç gün sonra aynı kadınlar yanıtlarını ölçeğin Türkçe formu üzerinde tekrarlamışlardır. Ön uygulama sonunda Arapça, Farsça ve Türkçe ölçek formlarındaki yanıtlar arasında fark olmadığı görülmüştür.

Ön uygulama çalışması sonrasında ölçek ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmasına gereksinim duyulmamış; ölçek, araştırma probleminin çözümü için gerekli bilgileri toplamada belirlenen çalışma grubunda uygulanmaya hazır hâle getirilmiştir. Afyonkarahisar İl Emniyet Müdürlüğü'nden gerekli izinler alındıktan sonra mülteci ve sığınmacıların güvenlik sorunları ve haklarının korunması ile ilgili gizlilik ilkesi uyarınca uluslararası etik kurallar çerçevesinde çalışma grubunun adres bilgileri paylaşılmadığı için İl Emniyet Müdürlüğü

tarafından belirlenen resmî tercümanların (bildikleri, tanıdıkları ve birçok konuda kendilerine destek olan kişiler) hazır bulunduğu uygun ortamda (en az kısıtlayıcı ortam olduğu düşünülen konferans salonunda) çalışmaya katılmak isteyen kadınlarla ayrı ayrı görüşülüp uygulama gerçekleştirilmiştir.

Güvenilirlik

Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nin ölçmek istediği özelliği, ne derece doğru ölçtüğünü belirlemek amacıyla Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarının hem nicel hem de nitel boyutları için 0.95-0.96 arasında olduğu belirlenmiştir. Bir test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının ,70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2006; Nunnaly ve Bernstein, 1994).

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde, sığınmacı kadınlara ve ailelerine ilişkin demografik özelliklerin değerlendirilmesinde frekans ve yüzde gibi betimsel istatistikler kullanılmıştır. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nden elde edilen verilerin normallik testi [Kolmogorov-Smirnoff (K-S)] sonucunda; gruplar arası farklılıkta ikiden fazla gruplarda Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Gruplar arası farklılık incelenirken anlamlılık seviyesi olarak 0,05 kullanılmış olup $p < 0,05$ olması durumunda gruplar arası anlamlı farklılığın olduğu, $p > 0,05$ olması durumunda ise gruplar arası anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir (Büyüköztürk vd., 2009).

Bulgular

Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden sığınmacı kadınların sosyal destek algılarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur.

Tablo 1. Sığınmacı Kadınların Türkiye’de Bulunma Sürelerine Göre Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Türkiye’de Bulunma Süresi	n	Sosyal Destek Varlığı				Sosyal Destekten Memnuniyet			
		Kruskal-Wallis H				Kruskal-Wallis H			
		Sıra Ort.	sd	H	p	Sıra Ort.	sd	H	p
Bir yıl	48	44,90				45,1			
İki yıl	13	43,02	2	0,136	0,933	43,7	2	0,248	0,883
Üç yıl ve üzeri	26	42,65				42,1			

Tablo 1 incelendiğinde sığınmacı kadınların Türkiye’de bulunma süreleri ile sosyal destek varlığı ($H=0,136$; $p>,05$) ve sosyal destekten memnuniyet ($H=0,248$; $p>,05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemektedir. Türkiye’de kalış süresi bir yıl olanlarda sosyal destek varlık puanı ve sosyal destekten memnuniyet puanı sıra ortalamasının daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 2. Sığınmacı Kadınların Çocuk Sayısına Göre Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ailedeki Çocuk Sayısı	n	Sosyal Destek Varlığı				Sosyal Destekten Memnuniyet			
		Kruskal-Wallis H				Kruskal-Wallis H			
		Sıra Ort.	sd	H	p	Sıra Ort.	sd	H	p
Tek çocuk	24	36,17				39,3			
İki çocuk	26	44,98	3	3,516	0,319	40,9	3	3,048	0,384
Üç çocuk	22	47,66				42,8			
Dört çocuk ve üzeri	15	49,47				51,4			

Tablo 2 incelendiğinde sığınmacı kadınların çocuk sayısı ile sosyal destek varlığı ($H=3,516$; $p>,05$) ve sosyal destekten memnuniyet ($H=3,048$; $p>,05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemektedir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemekle birlikte ailedeki çocuk sayısı arttıkça sosyal destek varlığı sıra ortalamaları artmakta, buna bağlı olarak da sosyal destekten memnuniyet sıra ortalamalarında da artış gözlenmektedir.

Tablo 3. Sığınmacı Kadınların Yaşlarına Göre Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Yaş	n	Sosyal Destek Varlığı				Sosyal Destekten Memnuniyet			
		Kruskal-Wallis H				Kruskal-Wallis H			
		Sıra Ort.	sd	H	p	Sıra Ort.	sd	H	p
19-24 yaş	19	42,89				45,45			
25-34 yaş	39	42,68	2	0,428	0,282	44,78	2	0,808	0,869
35-44 yaş	29	46,50				42,00			

Tablo 3 incelendiğinde sığınmacı kadınların yaşları ile sosyal destek varlığı ($H=0,428$; $p>,05$) ve sosyal destekten memnuniyet ($H=0,808$; $p>,05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemektedir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemekle birlikte sığınmacı kadınların yaşı arttıkça sosyal destek varlığı sıra ortalamaları artmakta, sosyal destekten memnuniyet sıra ortalamaları ise azalmaktadır.

Tablo 4. Sığınmacı Kadınların Öğrenim Durumlarına Göre Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	n	Sosyal Destek Varlığı				Sosyal Destekten Memnuniyet			
		Kruskal-Wallis H				Kruskal-Wallis H			
		Sıra Ort.	sd	H	p	Sıra Ort.	sd	H	p
Okuryazar değil	3	35,17				23,17			
Okuryazar	10	50,65				31,10			
İlkokul ve ortaokul mezunu	35	39,19	4	5,786	0,216	44,29	4	6,057	0,195
Lise mezunu	27	42,80				49,39			
Üniversite mezunu	12	57,42				47,00			

Tablo 4 incelendiğinde sığınmacı kadınların öğrenim durumları ile sosyal destek varlığı ($H=5,786$; $p>,05$) ve sosyal destekten memnuniyet ($H=6,057$; $p>,05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemektedir.

Tartışma

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda, Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden sığınmacı kadınlarının sosyal destek algılarının Türkiye’de bulunma

süresi, çocuk sayısı, yaş ve öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği nicel araştırma yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Çalışmaya katılan sığınmacı kadınların Türkiye’de bulunma sürelerine göre, Türkiye’de kalış süreleri arttıkça sosyal destek algılarının ve sosyal destek memnuniyetlerinin azaldığı belirlenmiştir (Tablo 1). Schweitzer, Melville, Steel ve Lacherez’e (2006) göre, sosyal destek, sığınmacı/mültecilerin ruh sağlığında rol oynayan önemli bir etkidir. Tüm sığınmacı ve mültecilerin yaşadıkları; barınma, beslenme, giyim, psikososyal yardım, dil öğrenme gibi temel gereksinimler (Padilla, 1997) ile ilgili sorunlarla birlikte anksiyete, depresyon, somatizasyon, uyku düzensizliği, dikkat eksikliği, Posttravmatik Stres Bozukluğu (PTSB) gibi durumlar (Rado, 1997) Türkiye’deki sığınmacılar için de geçerlidir. Evinden, ülkesinden ayrılmak zorunda kalarak Türkiye’ye gelen sığınmacılar pek çok sorunla karşı karşıya gelmektedirler. Sığınmacıların ayrıldıkları ülkelerinden birikimlerini getirememesi, ülkelerinde sahip oldukları statü ve kaynaklara ulaşamaması, aile ve akraba gibi sosyal destek alabilecekleri kişilerin olmaması onların yaşamlarını zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte dil, eğitim, sağlık, sosyal ilişki kurma sorunları ile psikososyal ve ekonomik sorunlarla da karşılaşmaktadırlar. Yaşanılan bu sorunlar, sığınmacıların geldikleri ülkede bekleme sürelerinin uzamasıyla birlikte artmaktadır (Buz, 2008). Buna göre, sığınmacı kadınların Türkiye’de bulunma süreleri arttıkça karşılaştıkları sorunlar nedeniyle sosyal destek algılarının ve sosyal destekten memnuniyet durumlarının azalması beklenen bir sonuçtur.

Sığınmacı kadınların ailelerindeki çocuk sayısı arttıkça sosyal destek algılarının arttığı ve buna bağlı olarak da sosyal destek memnuniyetlerinde artış olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Cohen ve Wills’a (1985) göre, bireylerin sosyal ağının geniş olması, olumlu yaşantılar geçirmesini ve kendisini daha iyi hissetmesini sağlamaktadır. Sosyal destek, bireylerin kendilerini kötü hissettiği zamanlarda veya stres altındayken bunlarla daha kolay başa çıkabilmeleri için yardımcı olmaktadır. Sosyal desteği açıklarken kullanılan en önemli kavramlardan birisi sosyal ağıdır. Sosyal ağ kavramı ile bireyin çevresindeki diğer insanlarla kurduğu bağlar ve bu kişilerin de kendi aralarındaki ilişkileri anlatılmaktadır. Sosyal ağın yapısal özellikleri; ağın büyüklüğü, ağ içerisindeki insanların sayısı ve ağ üyelerinin birbirleriyle olan ilişkileri açısından değerlendirilmektedir. Bir ailenin sosyal destek ağı, ailenin fiziksel ve duygusal sağlığı ile yakından ilişkilidir (Kaya, 2009; Özkan, 2001). Sosyal ağın içerisindeki bireyler birbirlerinin davranışlarını, tutumlarını ve beklentilerini etkilemektedir. Dunst, Trivette ve Cross (1986), destekleyici sosyal ağa sahip bireylerde daha az fiziksel sınırlılık, daha az davranış problemi ve

daha fazla sosyal kabul özelliği bulunduğunu belirtmiştir. Stres yaratan durumlar karşısında, aile bireylerinin birbirlerinin duygularını anlayarak duygusal yakınlık kurma düzeyleri yükselmektedir. Sosyal ağ içerisinde ailedeki çocuk sayısı arttıkça annelerin sosyal destek algılarının ve sosyal destekten memnuniyet durumlarının artması farklı bir kültürde aile bireylerinin birbirlerine sosyal destek sağlaması ile açıklanabilir. Buz (2006), yaptığı araştırmada, sığınmacı kadınların göçe daha iyi uyum sağladıklarını ortaya koymuştur. Bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürü; bir kadın ve erkeğin nasıl davranacağı, nasıl düşüneceği ve nasıl hareket edeceğine ilişkin beklentileri ortaya koyan, yani kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandıran özellikleri belirlemektedir (Parashar, Dhar ve Dhar, 2004; Powell and Greenhouse, 2010). Ailenin, içerisinde girdiği toplumsal çevrenin ve alınan eğitimin etkisiyle kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine uygun roller kazanmakta ve toplumsal cinsiyet kimliğini edinmektedirler (Günay ve Bener, 2011). Böylece kadınlar için ev ile ilgili işleri yürütme ve çocuk bakımı gibi işler öne çıkarken erkekler için iş rolleri aile rollerinden daha önemli hâle gelmektedir. Bu nedenle kadınların göçe uyumunda, annelik rollerini sürdürme zorunluluğu, ailesini bir arada tutmak için kendini güçlü olmak zorunda hissetme, göçle birlikte kadınlar üzerindeki kontrolün azalması ve kadınların artık ülkelerine dönme şanslarının olmaması etkili olmaktadır. Bu bağlamda annelerin çocuklarından aldıkları sosyal destek içinde sorunlarla başa çıkma biçimlerini başarı ile kullanabildikleri, bunun da buldukları duruma uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı bir etki yarattığı söylenebilir.

Sığınmacı kadınların yaşları arttıkça sosyal destek algılarının artmakta, sosyal destekten memnuniyet durumlarının ise azalmakta olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Sosyal destek, hem bireye güven kazandırmakta ve hayatına olumlu yönler katmakta hem de stres yapıcı olaylarla karşılaşıldığında bu durumla daha etkili bir biçimde mücadele etmesini sağlamakta (Torun, 1995), strese yüklediği anlamı ve duygusal tepkisini değiştirmesine katkıda bulunarak bireyi zorlayıcı olayların etkilerinden korumaktadır (Çakır ve Palabıyıkoglu, 1997). Sığınmacı kadınların yaşı ilerledikçe yaşam deneyimleri ile birlikte sosyal destek algıları da artmakta böylece içinde buldukları durumlara daha kolay uyum sağlayabilmektedirler. Ancak yaşam deneyimleri ile birlikte geride bıraktıkları eski arkadaşlık ilişkilerine, ülkesine, evine ve mahallesine daha fazla özlem duymakta ve gelecek ile ilgili daha fazla kaygı yaşamaktadır. Buz (2002); Ankara, Konya, Karaman, Burdur ve Isparta illerinde ikamet eden 506 sığınmacı ile yüz yüze görüşme yaptığı araştırmasında sığınmacıların %69,9'unun eski arkadaşlık ilişkilerini, %66,9'unun

evini ve mahallesini özlediğini, %63,1'inin gelecekte iyi bir yaşantısının olacağını düşünemediğini ve %57,9'unun ülkesini ve oradaki düzenini özlediğini ortaya koymuştur. Araştırma bulguları, sığınmacı kadınların yaşı ilerledikçe sosyal destek algısının artmasına karşın sosyal destekten memnuniyetinin azalması sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise sığınmacı kadınların öğrenim durumlarının sosyal destek varlığı ve sosyal destekten memnuniyet durumu üzerinde etkili olmadığı sonucudur (Tablo 4). Benzer şekilde Prezza ve Pacilli (2002), yaşları 18 ile 77 arasında değişen 418'i erkek, 623'ü kadın olmak üzere toplam 1041 kişiye Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulamışlardır. Araştırma sonucunda da öğrenim düzeyi bakımından sosyal destek algısı açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar görülmemiştir.

Sonuç ve Öneriler

Afyonkarahisar ilinde zorunlu ikamet eden sığınmacı kadınlarının sosyal destek algılarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada sığınmacı kadınların Türkiye'de bulunma süresine, çocuk sayısına, yaşlarına ve öğrenim durumlarına göre sosyal destek varlığı ve sosyal destekten memnuniyet puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte Türkiye'de kalış süresi bir yıl olan sığınmacı kadınların sosyal destek varlık puanı ve sosyal destekten memnuniyet puanı sıra ortalamasının daha uzun süreden beri Türkiye'de bulunan sığınmacı kadınlardan daha yüksek olduğu, ailedeki çocuk sayısı arttıkça sosyal destek varlığı sıra ortalamalarının ve sosyal destekten memnuniyet sıra ortalamalarının arttığı, ayrıca sığınmacı kadınların yaşı arttıkça sosyal destek varlığı sıra ortalamalarının arttığı, sosyal destekten memnuniyet sıra ortalamalarının ise azaldığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda şu öneriler sunulabilir:

Sığınmacıların kalıcı yerleşmeleri sağlanana kadar özellikle beslenme, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlerden yararlanmaları için hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler birlikte ülke genelinde daha fazla çalışma yapabilirler. Sığınmacılarla çalışan uzmanların sayısının artırılması, sığınmacı kadınlara/annelere sosyal destek sağlayacak, kadınların/annelerin sosyal iletişimini ve paylaşımını güçlendirici çalışmalar planlanması ve bu çalışmaların tanıtımını yaparak sığınmacı kadınların/annelerin psikolojik açıdan rahatlamaları ve buldukları ülkeye kolay uyum sağlamaları desteklenebilir.

Sığınmacıların yaşadığı umutsuzluğun azalmasına yardımcı olan, sosyal destek algılarını olumlu yönde etkileyen, sığınmacılar arası dayanışmayı sağlayan kurum ve dernek sayılarının arttırılması ve tüm ülke genelinde yaygınlaştırılması sağlanabilir. Sığınma konusunda ortak standart oluşturma; var olan sığınma sistemini güçlendirme; uzun vadeli, kalıcı ve sürekliliği hedefleyen çalışmaların yapılması ve süreç içi değerlendirmeler ve izleme mekanizmalarının işletilmesi ve çalışmaların Avrupa Birliği ortak prosedürleriyle eş bir şekilde yürütülmesi açısından bu alanda çalışan nitelikli personelin yetiştirilmesi ve istihdamı sağlanabilir. Araştırmaya tüm aile bireyleri alınarak onların da sosyal destek algıları incelenebilir. Ayrıca araştırma boylamsal bir çalışma şeklinde yapılarak zamanın ve değişik yaşam olaylarının ailedeki etkileri incelenebilir.

Kaynakça

- Baltacı, Ö. ve Hamarta, E. (2013). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı, sosyal destek ve problem çözüme yaklaşımları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38(167), ss. 226-240.
- Barrera, J. M. ve Garrison-Jones, C. (1992). Family and peer social support as specific correlates of adolescent depressive symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 20(1), ss. 1-16.
- Bayraklı, H. ve Kaner, S. (2012). Zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuğa sahip annelerde yılmazlığa etki eden değişkenlerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), ss. 927-943.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. Erişim tarihi: 06.05.2012, www.unhcr.org.tr.
- Branje, S. J. T., Van Aken, M. A. G. ve Van Lieshout, C. F. M. (2002). Relational support in families with adolescents. *Journal of Family Psychology*, 16, ss. 351-362.
- Buz, S. (2002). *Türkiye'deki sığınmacıların üçüncü bir ülkeye göç için bekleme sürecinde karşılaştıkları sorunlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Buz, S. (2006). *Kadın ve göç ilişkisi: Sığınan ve sığınmacı kadınlar örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Buz, S. (2008). Türkiye'deki sığınmacıların sosyal profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10 (4), s. 1-14.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Chien, L. Y., Tai, C. J. ve Yeh, M. C. (2012). Domestic decision-making power, social support, and postpartum depression symptoms among immigrant and native women in Taiwan. *Journal of Nursing Research*, 61(2), ss. 103-110.
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), ss. 310-357.
- Colton, D. ve Covert, R. W. (2007). *Designing and constructing instruments for social research and evaluation*. San Francisco: John Wiley & Sons Inc.

- Çakır, Y. ve Palabıyıkoglu, R. (1997). Gençlerde sosyal destek, çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Kriz Dergisi*, 5(1), ss. 15-24.
- Doğan, M. (2011). *Türkiye’de mültecilerin ve sığınmacıların uluslararası hukuk çerçevesindeki temel haklarının sağlanması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Dunst, C. J., Trivette, C. M. ve Cross, A. (1986). Mediating influences of social support: personal, family and child outcomes. *American Journal of Mental Deficiency*, 90(4), ss. 403-417.
- Eker, D., Arkar, H. ve Yaldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), ss. 17-25.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Gölmüş Erhan, G. (2005). *Zihinsel engelli çocuğu olan annelerin umutsuzluk, karamsarlık, sosyal destek algılarının ve gelecek planlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), ss. 157-171.
- İltica ve Göç Mevzuatı. (2005). Ankara: Başkent Matbaası.
- Kaner, S. (2010). Yenilenmiş Ana-Baba Sosyal Destek Ölçeği’nin psikometrik özellikleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(157), ss. 15-29.
- Kartal, B. ve Başçı, E. (2014). Türkiye’ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), ss. 276-299.
- Katz, D. ve Gagnon, A. J. (2002). Evidence of adequacy of postpartum care for immigrant women. *Canadian Journal of Nursing Research*, 34(4), ss. 71-81.
- Kaya, M. (2009). *Üniversite adaylarının anne-babalarına uygulanan sosyal destek programının eş desteği ve adayın anne-babadan algıladığı desteğe etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lee, J. S., Koeske, G. F. ve Sales, E. (2004). Social support buffering of acculturative stress: a study of mental health symptoms among Korean international students. *International Journal of Intercultural Relations*, 28(5), ss. 399-414.

- Lin, L. H. ve Hung, C. H. (2007). Vietnamese women immigrants' life adaptation, social support, and depression. *Journal of Nursing Research*, 15(4), ss. 243-254.
- Neuman, W. L. (2007). *Basics of social research qualitative and quantitative approaches (second edition)*. Boston: Pearson Education Inc.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (third edition). USA: McGRAW-HILL Inc.
- Özkan, S. (2001). *Zihinsel engelli ve normal çocuğa sahip annelerin algıladıkları sosyal destek ve depresyon düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Padilla, C. Y. (1997). Immigrant policy: Issues for social work practice. *Social Work Journal of the National Association of Social Workers*, 42(6), ss. 595-606.
- Parashar, S., Dhar, S. ve Dhar, U. (2004). Perceptions of values: A study of future professionals. *Journal of Human Values*, 10(2), ss. 143-152.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3. Baskı). Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, Inc.
- Perrine, R. M. (1995). Please see me. Student' reactions to professor request as a function of attachment and perceived support. *Journal of Experimental Education*, 68(1), ss. 60-73.
- Powell, G. N. ve Greenhaus, J. H. (2010). Sex, gender, and decisions at the family - work interface. *Journal of Management*, 36(4), ss. 1011-1039.
- Prezza, M. ve Pacilli, M. G. (2002). Perceived social support from significant others, family friends and several socio-demographic characteristics. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 12, ss. 422-429.
- Rado, T. (1997). Psychoreactive depression: Refugees and alcohol abuse. *Migration World Magazine*, 25(5), ss. 33-39.
- Robertson, E., Grace S., Wallington, T. ve Steward, D. E. (2004). Antenatal risk factors for postpartum depression: A synthesis of recent literature. *General Hospital Psychiatry*, 26(4), ss. 289-295.
- Schweitzer, R., Melville, F., Steel, Z. ve Lacherez, P. (2006). Trauma, post-migration living difficulties, and social support as predictors of psychological adjustment in resettled Sudanese refugees. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 40(2), ss. 179-187.

- Şahin, E. M. ve Altınel, T. (2010). Edirne’de yaşayan kadınların algıladıkları sosyal destek ve etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*, 30(3), ss. 864-870.
- Torun, A. (1995). *Tükenmişlik, aile yapısı ve sosyal destek ilişkileri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. (1982). Madde 10. Erişim tarihi: 12.04.2012. www.anayasa.gen.tr.
- Urk, M. (2010). *Göç olgusu bağlamında mülteciler, sığınmacılar ve insan hakları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Wallace, K. A, Bisconti, T. L. ve Bergeman, C. S. (2001). The mediational effect of hardiness on social support and optimal outcomes in later life. *Basic and Applied Social Psychology*, 23(4), ss. 26-276.
- Warner, F. R. (2007). Social support and distress among Q’eqchi’ Refugee Women in Maya Tecun, Mexico. *Medical Anthtopology Quarterly*, 21(2), ss. 193-217.
- Yalçın, İ. (2004). *Ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, ss. 81-87.
- Zhang, J. ve Goodson, P. (2011). Predictors of international students’ psychosocial adjustment to life in the united states: A systematic review. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(2), ss. 139-162.

